

Теорія держави і права

УДК 340.12:342.56(73)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18877009>

Окрема думка у Верховному Суді США: межі верховенства права та підстави політичної легітимності

Корецька Вікторія Віталіївна,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри права

факультету бізнесу і права,

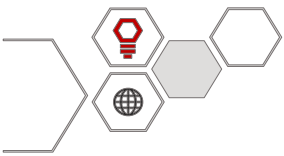
Луцький національний технічний університет,

Луцьк, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-5685-5337>

Прийнято: 18.02.2026 | Опубліковано: 28.02.2026

Анотація. Зв'язок Верховного Суду Сполучених Штатів з ідеалом верховенства права традиційно розглядається як основне джерело його політичної легітимності. Однак у практичній діяльності Суду ці дві підстави не завжди збігаються. У статті обґрунтовується теза про те, що саме практика окремих думок виявляє розходження між верховенством права та політичною легітимністю. Традиція публічного висловлення суддями незгоди з рішенням або аргументацією більшості не може бути достатньо виправдана апеляцією до ідеалу верховенства права. Водночас існують інші нормативні підстави, здатні забезпечити належне обґрунтування цієї інституційної практики.

Дослідження має дві взаємопов'язані цілі: по-перше, запропонувати теоретичне виправдання суддівської незгоди; по-друге, уточнити співвідношення між верховенством права та політичною легітимністю Суду.

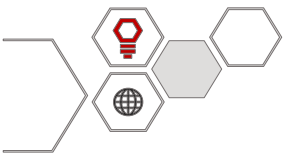
Якщо верховенство права не може слугувати підставою для виправдання практики, яка водночас зміцнює авторитет Суду, це означає, що його легітимність має спиратися на ширші нормативні засади. Таким чином, проблема набуває не лише доктринального, а й загальнотеоретичного значення для конституційної теорії.

Спочатку аналізуються два підходи до встановлення принципового зв'язку між Судом і верховенством права — інституційний та інтерпретативний — і доводиться, що жоден із них не інтегрує феномен окремої думки у власну теоретичну модель. Далі пропонується альтернативне обґрунтування через звернення до ідеалу народної демократії. Легітимність Суду частково залежить від того, що його рішення формуються у процесі, який має публічний і нарадний характер, подібно до законодавчої діяльності Конгресу. З огляду на закритість внутрішніх нарад, окремі думки виконують функцію демонстрації цього процесу та надають йому видимості. У цьому сенсі вони постають не як загроза єдності правового порядку, а як елемент інституційної прозорості. Запропоноване обґрунтування має концептуальний характер: воно зосереджене не на змісті конкретних дисентів чи індивідуальних мотивах суддів, а на формуванні теоретичної рамки, що дозволяє інтегрувати практику незгоди у ширшу конституційну теорію.

Ключові слова: верховенство права, політична легітимність, окрема суддівська думка, суддівська незгода, інституційний підхід, інтерпретативний підхід.

Dissenting Opinion in the U.S. Supreme Court: The Limits of the Rule of Law and the Foundations of Political Legitimacy

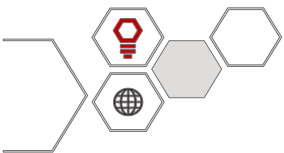
Abstract. The relationship between the Supreme Court of the United States and the ideal of the rule of law is traditionally regarded as the principal source of

its political legitimacy. However, in the Court's practical activity these two foundations do not always coincide. This article argues that it is precisely the practice of separate opinions that reveals a divergence between the rule of law and political legitimacy. The tradition whereby Justices publicly articulate their disagreements with the decision or reasoning of the majority cannot be adequately justified by appeal to the ideal of the rule of law. At the same time, other normative foundations are capable of providing an appropriate justification for this institutional practice.

The study pursues two interrelated objectives: first, to offer a theoretical justification for judicial dissent; and second, to clarify the relationship between the rule of law and the Court's political legitimacy. If the rule of law cannot serve as a sufficient basis for justifying a practice that simultaneously strengthens the Court's authority, this suggests that its legitimacy must rest on broader normative grounds. Accordingly, the problem acquires not only doctrinal but also general theoretical significance for constitutional theory.

The article first examines two approaches to establishing a principled connection between the Court and the rule of law — the institutional and the interpretive — and demonstrates that neither integrates the phenomenon of separate opinions into its theoretical framework. It then proposes an alternative justification grounded in the constitutional aspiration toward popular democracy. The legitimacy of the Court depends in part on the fact that its decisions are produced through a process that has a public and deliberative character, similar to the legislative activity of Congress. Given the confidential nature of the Court's internal deliberations, separate opinions perform the function of making this process visible. In this sense, they appear not as a threat to the unity of the legal order, but as an element of institutional transparency. The justification proposed in this article is primarily conceptual in nature: it focuses not on the substantive content of particular dissents or on the individual motivations of Justices, but on

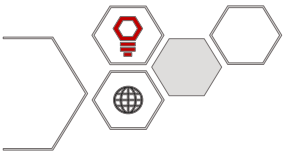
constructing a theoretical framework capable of integrating the practice of dissent into broader constitutional theory.

Keywords: rule of law, political legitimacy, separate judicial opinion, judicial dissent, institutional approach, interpretive approach.

Постановка проблеми. У конституційній теорії зв'язок Верховного Суду Сполучених Штатів із ідеалом верховенства права традиційно розглядається як головна підстава його політичної легітимності. Передбачається, що саме відповідність діяльності Суду вимогам верховенства права забезпечує авторитетність його рішень та їх обов'язковість для суспільства і державних інституцій. Проте аналіз судової практики засвідчує, що окремі елементи інституційної діяльності Суду не можуть бути безпосередньо виправдані шляхом апеляції до цього ідеалу.

Особливої гостроти ця проблема набуває у зв'язку з практикою окремих (дисентних) думок. Традиція публічного висловлення суддями незгоди з рішенням або аргументацією більшості є усталеним і структурним елементом діяльності Верховного Суду. Водночас вона породжує теоретичну напругу: якщо верховенство права передбачає визначеність, об'єктивність і безособовість судового рішення, то публічна фіксація розбіжностей між суддями може підривати уявлення про єдність та принципівості правового порядку.

У цьому контексті постає ключове питання: чи може ідеал верховенства права слугувати достатнім нормативним обґрунтуванням практики окремих думок, чи ж легітимність цієї практики має інші підстави? Відповідь на це питання потребує переосмислення співвідношення між верховенством права та політичною легітимністю Суду, а також уточнення ролі інституційних та інтерпретативних підходів у поясненні природи судової незгоди.

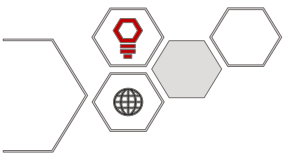
Таким чином, проблема полягає у виявленні меж ідеалу верховенства права як джерела легітимації судової практики та у пошуку альтернативної нормативної основи, здатної інтегрувати феномен окремої думки в цілісну конституційну теорію.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема легітимності Верховного Суду США традиційно розглядається крізь призму ідеалу верховенства права. У працях Рональда Дворкіна, зокрема в межах концепції *law as integrity*, обґрунтовується ідея принципової визначеності судових рішень.[1] Джон Гарт Ілі [2], Олександр Бікель[3] та Річард Феллон[4] аналізували підстави судового авторитету й межі судового контролю в контексті демократичної легітимності. Інституційний вимір авторитету Суду розкривається у роботах Пола Кана[5], Фредеріка Шауера[6] та Баррі Фрідмана[7], які наголошують на ролі суду як колегіального органу та на значенні його публічного голосу.

Проблематиці суддівської незгоди присвячені дослідження Мелвіна Урофскі[8] та Ніла Девінса[9], які розглядають дисент як історичний, стратегічний та комунікативний феномен. Водночас у роботах Роберта Поста[10] та Юргена Габермаса[11] розробляється ідея деліберативної легітимності, що створює підґрунтя для осмислення судової діяльності як форми публічної наради.

Попри значний обсяг літератури, у науковому дискурсі бракує комплексного аналізу співвідношення верховенства права та практики окремих думок. Більшість авторів або обґрунтовують легітимність Суду через його зв'язок із правовою визначеністю, або досліджують дисент як окремий інституційний інструмент, не поєднуючи ці підходи в єдиній теоретичній рамці. Саме ця прогалина зумовлює необхідність подальшого концептуального дослідження.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість досліджень, присвячених як ідеалу

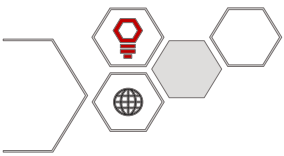

верховенства права, так і феномену суддівської незгоди, у сучасній конституційній теорії відсутній цілісний аналіз співвідношення цих двох явищ у контексті політичної легітимності Верховного Суду. Більшість наукових підходів розглядають верховенство права як самодостатню основу авторитету Суду, не ставлячи під сумнів його здатність пояснити всі елементи судової практики. Водночас практика окремих думок зазвичай аналізується або в історико-правовому, або в інституційному вимірі, без системного осмислення її нормативного статусу в межах концепції верховенства права.

Недостатньо дослідженим залишається питання про те, чи може верховенство права виступати універсальним критерієм легітимації всіх аспектів діяльності Верховного Суду, зокрема тих, що виявляють внутрішню суперечливість або публічну розбіжність позицій суддів. Зокрема, не отримало належного теоретичного вирішення питання про те, яким чином практика окремих думок узгоджується з вимогами визначеності, єдності та безособовості судового рішення, які традиційно пов'язуються з ідеалом верховенства права.

Крім того, у науковій літературі недостатньо розроблено альтернативні підходи до обґрунтування легітимності практики незгоди, які виходили б за межі формального зв'язку Суду з верховенством права. Потребує подальшого осмислення можливість розглядати суддівську незгоду як прояв народного характеру судового процесу та як інституційний механізм підтримання політичної легітимності Суду.

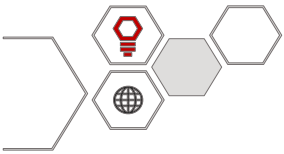
Отже, невирішеною залишається проблема визначення нормативних підстав легітимації практики окремих думок та уточнення меж ідеалу верховенства права як універсального пояснювального принципу діяльності Верховного Суду. Саме заповнення цієї теоретичної прогалини становить предмет подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдань). Метою статті є здійснення комплексного теоретичного аналізу практики окремих (дисентних) думок у Верховному Суді Сполучених Штатів крізь призму співвідношення між ідеалом верховенства права та політичною легітимністю Суду. Дослідження спрямоване на з'ясування того, чи може ідеал верховенства права виступати достатньою нормативною підставою для виправдання суддівської незгоди, а також на визначення альтернативних концептуальних засад, здатних забезпечити її теоретичне обґрунтування.

У межах досягнення поставленої мети стаття передбачає аналіз основних теоретичних підходів до встановлення принципового зв'язку між Верховним Судом і верховенством права; з'ясування можливостей та обмежень інституційного підходу у поясненні авторитету Суду та його здатності інтегрувати практику окремих думок; дослідження інтерпретативного підходу, зокрема концепції права як цілісності, з точки зору її придатності для обґрунтування суддівської незгоди; виявлення меж верховенства права як самостійної підстави політичної легітимності Суду; а також розроблення альтернативного теоретичного підґрунтя виправдання практики незгоди через звернення до ідеалу нарядної демократії. У цьому контексті окрему увагу приділено з'ясуванню ролі дисентних думок у демонстрації народного характеру процесу прийняття рішень Верховним Судом та їх значенню для підтримання його інституційної легітимності.

Методологічну основу дослідження становить поєднання загальнотеоретичних, спеціально-правових та міждисциплінарних підходів, спрямованих на виявлення нормативних меж ідеалу верховенства права у контексті легітимації практики окремих думок у Верховному Суді США. Методологія дослідження має комплексний характер і поєднує: концептуально-нормативний аналіз, порівняльний теоретичний метод, інституційний аналіз. Таке поєднання дозволяє не лише встановити межі ідеалу верховенства права як пояснювального принципу, а й запропонувати

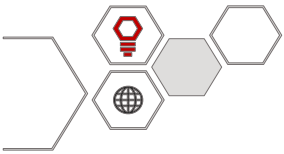

альтернативне теоретичне підґрунтя легітимації практики окремих думок у межах ширшої конституційної теорії

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із ключових завдань конституційної теорії є формування принципово обґрунтованого зв'язку між практикою діяльності, позиціями та рішеннями Верховного Суду і нормативним ідеалом верховенства права. Широта та винятковість повноважень Суду роблять реалізацію цього завдання водночас привабливою і надзвичайно складною. Коли Суд визнає акти законодавчої влади неконституційними, виникає небезпека, що він може втілювати не сам принцип верховенства права, а інтереси або переконання конкретних осіб, які входять до його складу. Подібну загрозу становлять і зміни у правових позиціях Суду, особливо якщо такі зміни збігаються зі змінами персонального складу, адже це також ставить під сумнів стійкість зв'язку між Судом і верховенством права.

Щоб Суд міг виступати гарантом верховенства права, між ним і цим нормативним ідеалом повинен існувати принципово обґрунтований і стійкий зв'язок. Питання про те, чи здатен ідеал верховенства права слугувати підставою для виправдання практики незгоди, передбачає попередній аналіз характеру відносин між Судом і цим ідеалом. Незгода є складовою інституційної діяльності Верховного Суду, а тому вона не може бути теоретично обґрунтована ізольовано від уявлення про те, яким чином Суд пов'язаний із верховенством права. Інакше кажучи, будь-яка спроба виправдати практику незгоди шляхом апеляції до ідеалу верховенства права повинна бути інтегрована у ширшу концепцію зв'язку Суду з цим ідеалом.

Аналізую два різні підходи до осмислення зв'язку між Судом і ідеалом верховенства права бачимо, що практика окремих (дисентних) думок становить серйозний виклик для кожного з них. Перший підхід, інституціональний, зосереджується на тих механізмах, за допомогою яких інституційний голос Суду запобігає формуванню враження, ніби його

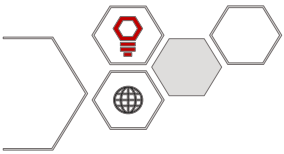

діяльність суперечить ідеалу верховенства права. Розуміння цього підходу ґрунтується на нещодавніх працях Пола Кана.[5] Другий підхід, інтерпретативний, вибудовує концепцію об'єктивності або визначеності судового розгляду; застосування такої концепції до діяльності Суду дозволяє стверджувати про його відповідність вимогам верховенства права. У межах цього підходу до теорії судової інтерпретації, викладеної Рональдом Дворкінім у праці «Law's Empire». [1]

Зазначені два підходи відповідають двом ключовим складовим ідеалу верховенства права. Інтерпретативний підхід пов'язаний із вимогою, щоб юридичні рішення перебували у належному обґрунтовальному зв'язку з правовими принципами, які самі мають визначене політичне походження. Інституціональний підхід, своєю чергою, враховує вимогу, щоб судові рішення не виглядали залежними від конкретних осіб, які їх ухвалюють. Отже, інституціональний та інтерпретативний підходи акцентують різні риси судової практики, а також різні аспекти самого ідеалу верховенства права.

Жоден із зазначених підходів не здатний адекватно пояснити або включити до своєї концептуальної рамки практику суддівської незгоди. Інституційний підхід функціонує завдяки приглушенню саме того факту, який робить незгоду помітною та значущою: того, що за формулюванням «думка Суду» фактично стоїть позиція більшості конкретних суддів. У межах інституційного бачення незгода розглядається як явище, яке бажано мінімізувати або приховати, а не як феномен, що потребує теоретичного виправдання чи нормативного обґрунтування.

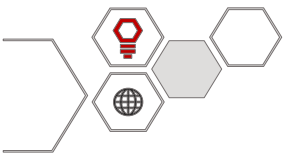
Разом із тим, незгода становить проблему і для інтерпретативного підходу. Коли суддя відкрито формулює альтернативне бачення правового порядку або іншу інтерпретацію застосовних принципів, це ставить під сумнів ототожнення «думки Суду» з юридичною визначеністю та об'єктивністю. Якщо виправдання практики незгоди шляхом апеляції до верховенства права має бути складовою ширшої концепції зв'язку Суду з

цим ідеалом, тоді нездатність як інституційного, так і інтерпретативного підходів інтегрувати феномен незгоди створює підстави для висновку, що ідеал верховенства права не може сам по собі слугувати її обґрунтуванням.

Інституційне бачення Суду не могло б сформуватися, якби головний суддя Маршалл не запровадив практику проголошення єдиної, авторитетної «думки Суду». Протягом значної частини першого десятиліття існування Суду він дотримувався традиції King's Bench, відповідно до якої кожен суддя виголошував окрему думку, викладаючи власне бачення правильного вирішення справи. Однак у першій справі, розглянутій після його призначення на посаду головного судді, Маршалл відмовився від практики серіатимних (послідовних індивідуальних) думок. У цій справі, як і в багатьох наступних, замість публікації окремих позицій п'яти тодішніх суддів було оголошено єдину думку під заголовком: «Маршалл, голова суду, виголосив думку Суду». Саме впровадження Маршаллом формули «думка Суду» забезпечило Суду інституційний голос — голос, який підносився над голосами окремих його членів.[12]

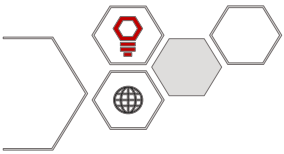
Для інституційного підходу принципово важливо, щоб роль судді, який оголошує «думку Суду», відрізнялася від ролі судді, який висловлюється або пише від власного імені. У цьому розумінні суддя, що проголошує думку Суду, виконує радше функцію доповідача; він або вона виступає носієм рішення або, в кращому разі, реконструктивним голосом, який формулює позицію та обґрунтування інституції. Як зазначає Пол Кан, думка не декларує авторство конкретного судді, а «натомість повністю визначає своє походження та авторитет у межах інституції». Відтак, хоча автор зазвичай має привілейовану позицію щодо тлумачення сенсу власного тексту, суддя, який проголошує думку Суду, не наділений особливим інтерпретаційним статусом стосовно її значення.[5] Ця думка є думкою Верховного Суду Сполучених Штатів, а не конкретного судді; після її оголошення кожен член Суду має таке саме право її тлумачити, як і той, хто її проголосив.

Незгода оголює індивідуальність, на приглушенні якої й ґрунтується інституційний підхід. Окрема думка, що не збігається з позицією більшості, є авторським текстом, і якщо, як зазначається, «не існує формального місця в праві для одночасного визнання авторитету та авторства», то незгода постає як загроза — як явище, яке слід приховувати, а не теоретично виправдовувати.[13] Отже, якщо ідеал верховенства права має забезпечити підставу для обґрунтування практики незгоди, таке обґрунтування не може бути виведене з інституційного підходу.

У праці «Імперія права» Рональд Дворкін пропонує більш складну і теоретично насичену концепцію судової інтерпретації, яка обґрунтовує тезу про те, що навіть у складних справах існують унікально правильні відповіді. Інтерпретативна теорія Дворкіна створює основу для встановлення принципового зв'язку між Верховним Судом і ідеалом верховенства права. Він виступає проти концепції судочинства, яку називає конвенціоналізмом, згідно з якою у складних випадках судді змушені застосовувати широку дискрецію.[1]

Центральна вимога доброчесності — як у сфері законодавства, так і в судочинстві — полягає в тому, що державні інституції повинні створювати та тлумачити право таким чином, щоб воно було внутрішньо узгодженим і принципово послідовним. Для законодавців це означає необхідність опиратися політичній спокусі приймати закони, які можуть бути виправдані лише принципами, що водночас суперечать принципам, покладеним в основу інших законів. Принцип цілісності так само обмежує й спрямовує процес судової інтерпретації. Він спонукає суддів розглядати право так, наче воно було «створене єдиним автором — уособленою політичною спільнотою, яка виражає узгоджене бачення справедливості та чесності». Цей принцип наполягає на тому, що право включає не лише вузько окреслений зміст попередніх рішень, а й ширшу систему принципів, необхідних для їхнього нормативного виправдання.[14]

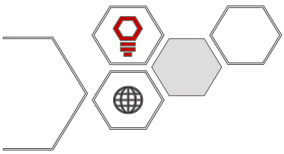
Отже, завдання судді полягає у вирішенні справ шляхом конструктивної інтерпретації попередніх рішень політичної спільноти таким чином, щоб принципи, на які спиралися ці рішення, постали як максимально послідовні та внутрішньо узгоджені. Дворкін характеризує інтерпретаційні зобов'язання, які випливають із концепції права як цілісності, через два взаємопов'язані виміри — відповідність і обґрунтування.

У вимірі відповідності суддя повинен з'ясувати, чи впливає запропонована ним або нею інтерпретація з попередніх рішень щодо відповідних питань і чи узгоджується вона з «переважною практикою права в цілому». Стосовно правової практики спільноти відповідність означає повагу до «жорстких фактів правової історії», тобто до тих усталених елементів, які формують історичний фундамент правопорядку.

У рефлексивній взаємодії між відповідністю та обґрунтуванням право як цілісність не залишає суддям простору для довільного вибору за межами правової системи. Навпаки, воно змушує їх підносити свої інтерпретаційні рішення на дедалі вищий рівень узагальнення та принциповості.[15] У межах цієї концепції судді не мають свободи вибору, не обмеженої інтерпретативними вимогами.

Втім, практика суддівської незгоди створює серйозні труднощі для використання концепції права як цілісності як підстави для встановлення зв'язку між Верховним Судом і ідеалом верховенства права. Якщо цей зв'язок залежить від пояснення того, яким чином рішення Суду можуть вважатися юридично визначеними, тоді регулярне висловлення суддями розбіжних правових позицій підриває уявлення про те, що рішення Суду є унікально правильними.

Якщо окремі думки є принциповими та інтерпретативно обґрунтованими, вони справді можуть підтримувати уявлення про право як цілісність як опис того, як судді розуміють власне інтерпретативне завдання. Однак водночас окремі думки демонструють, що рішення Суду є внутрішньо

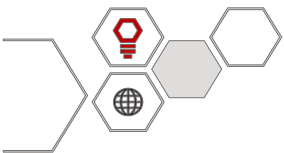
суперечливими — як на судовому, так і на інтерпретативному рівні. Для інтерпретативного підходу до встановлення зв'язку між Верховним Судом і верховенством права ця суперечливість має принципове значення.

Окремі думки, як форма публічного вираження суддівської незгоди, ставлять під сумнів уявлення про визначеність рішень Суду. А отже, вони підривають можливість використання концепції права як цілісності як засобу забезпечення принципового зв'язку між Судом і ідеалом верховенства права.[15] Тому, якщо верховенство права має слугувати підставою для виправдання практики окремих думок, таке виправдання не може бути виведене з інтерпретативного підходу, заснованого на теорії Дворкіна про право як цілісність.

Дворкін наголошує, що інтерпретаційні вимоги, які впливають із концепції права як цілісності, покладаються на кожного суддю окремо, а не на судову колегію як цілісність.[1] Таке відсторонення від реалій судової практики може бути необхідним для того, щоб представити концепцію судової інтерпретації з тією глибиною та концептуальною ясністю. Проте проблема виникає на етапі повернення від цієї абстракції до реального інституційного контексту. Саме тут стає очевидним, що ігнорування практичних умов має суттєві наслідки для осмислення інституційних елементів правової системи.

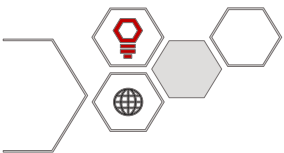
Беручи до уваги, що будь-яке виправдання практики незгоди через апеляцію до ідеалу верховенства права повинно бути складовою загальної концепції зв'язку Суду з цим ідеалом, неспроможність як інституційного, так і інтерпретативного підходів інтегрувати практику незгоди свідчить про те, що сам ідеал верховенства права є недостатнім для виправдання цього елементу діяльності Верховного Суду.[4]

З позицій верховенства права практика суддівської незгоди постає як проблема.

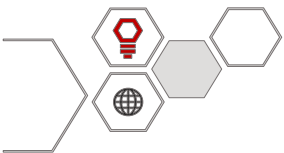

Висновки. Проблема суддівської незгоди виявляє глибинну напругу між інституційною практикою Верховного Суду та ідеалом верховенства права. З одного боку, конституційна теорія прагне обґрунтувати принциповий зв'язок між діяльністю Суду та вимогою, щоб право, а не воля окремих осіб, визначало зміст публічної влади. З іншого боку, сама структура колегіального судочинства передбачає можливість і реальність розбіжностей між суддями, що ускладнює побудову такого зв'язку в межах традиційних теоретичних моделей. Інституційний підхід намагається захистити верховенство права через відокремлення «голосу Суду» від голосів окремих суддів, але практика окремих думок демонструє, що інституційна єдність є результатом голосування більшості, а не безособовою правовою необхідністю. Інтерпретативний підхід, зокрема концепція права як цілісності, пов'язує Суд із верховенством права через ідею принципової та визначеної інтерпретації, однак регулярні публічні розбіжності між суддями ставлять під сумнів тезу про унікально правильні рішення і виявляють інтерпретативну суперечливість судової практики. Крім того, абстрагування від інституційної реальності колегіального суду — зокрема через використання моделі ідеалізованого судді унеможливорює повне пояснення феномену незгоди як стійкого елементу правової системи. У результаті ані інституційний, ані інтерпретативний підхід не спроможні повністю інтегрувати практику незгоди у власне розуміння верховенства права. Це не означає, що окремі думки є несумісними з цим ідеалом, але свідчить про те, що сам ідеал верховенства права є недостатнім для їх виправдання без ширшої теоретичної рамки, яка враховувала б як принциповість правового порядку, так і інституційну природу колегіального судочинства.

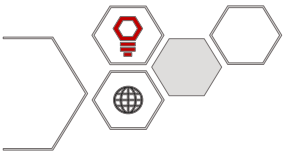
Список використаних джерел

1. Dworkin R. Law's Empire. Cambridge, MA : Harvard University Press, 1986. 470 p. URL: <https://scispace.com/pdf/dworkin-s-empire-uuzoinfrs0.pdf> (дата звернення: 14.12.2025).
2. Ely J. H. Democracy and Distrust: A Theory of Judicial Review. Cambridge, MA : Harvard University Press, 1980. 268 p. URL: <https://scholarship.law.vanderbilt.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2902&context=vlr> (дата звернення: 14.12.2025).
3. Bickel A. M. The Least Dangerous Branch: The Supreme Court at the Bar of Politics. 2nd ed. New Haven : Yale University Press, 1986. 303 p. URL: <https://yalebooks.yale.edu/book/9780300032994/the-least-dangerous-branch/> (дата звернення: 14.12.2025).
4. Fallon R. H. Jr. Law and Legitimacy in the Supreme Court. Cambridge, MA : Harvard University Press, 2018. 352 p. URL: <https://openyls.law.yale.edu/server/api/core/bitstreams/f22c144a-5495-4eb4-952c-d680050e291a/content> (дата звернення: 14.12.2025).
5. Kahn P. W. The Reign of Law: Marbury v. Madison and the Construction of America. New Haven : Yale University Press, 1997. 288 p. URL: https://digitalcommons.liberty.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1071&context=lu_law_review (дата звернення: 14.12.2025).
6. Schauer F. Thinking Like a Lawyer: A New Introduction to Legal Reasoning. Cambridge, MA : Harvard University Press, 2009. 254 p. URL: <https://juristpanel.com/wp-content/uploads/2023/04/Thinking-Like-a-Lawyer-A-New-Introduction-to-Legal-Reasoning.pdf> (дата звернення: 14.12.2025).
7. Friedman B. The Will of the People: How Public Opinion Has Influenced the Supreme Court and Shaped the Meaning of the Constitution. New York : Farrar, Straus and Giroux, 2009. 614 p. URL: https://digitalcommons.nyls.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1049&context=fac_articles_chapters (дата звернення: 14.12.2025).

8. Urofsky M. I. Dissent and the Supreme Court: Its Role in the Court's History and the Nation's Constitutional Dialogue. New York : Pantheon Books, 2015. 592 p. URL: https://cdn.ymaws.com/members.ctbar.org/resource/resmgr/ct_bar_journal/Book_Review_Dissent_and_the_.pdf (дата звернення: 14.12.2025).
9. Devins N. Shaping Constitutional Values: Elected Government, the Supreme Court, and the Abortion Debate. Baltimore : Johns Hopkins University Press, 1996. 224 p. URL: https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=8024&context=journal_articles (дата звернення: 14.12.2025).
10. Post R. C. Constitutional Domains: Democracy, Community, Management. Cambridge, MA : Harvard University Press, 1995. 298 p. URL: <https://www.scribd.com/document/848923573/Constitutional-Domains-Democracy-Community-Management-Robert-C-Post-Cambridge-MA-2022-Harvard-University-Department-of-Sanskrit> (дата звернення: 14.12.2025).
11. Habermas J. Between Facts and Norms: Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy / trans. W. Rehg. Cambridge, MA: MIT Press, 1996. 631 p. URL: <https://teddykw2.wordpress.com/wp-content/uploads/2012/07/jc3bergen-habermas-between-facts-and-norms.pdf> (дата звернення: 14.12.2025).
12. Walker T. G., Epstein L., Dixon W. J. On the Mysterious Demise of Consensual Norms in the United States Supreme Court // The Journal of Politics. 1988. Vol. 50, No. 2. P. 361–389. DOI: <https://doi.org/10.2307/2131922> (дата звернення: 14.12.2025).
13. Ginsburg R. B. The Role of Dissenting Opinions // Minnesota Law Review. 2010. Vol. 95. P.1–12. URL: <https://scholarship.law.umn.edu/mlr/141> (дата звернення: 14.12.2025).

14. Posner R. A. How Judges Think. Cambridge: Harvard University Press, 2010. 368 p. URL:<https://www.hup.harvard.edu/books/9780674048066> (дата звернення: 14.12.2025).

15. Rice D. R. Issue Divisions and U.S. Supreme Court Decision Making // The Journal of Politics. 2015. Vol. 77, No. 4. P. 1–15. URL: <https://empiricalsctus.com/wp-content/uploads/2018/10/97790-issuedivisions-jop.pdf> (дата звернення: 14.12.2025).

16. Sunstein C. R. Why Societies Need Dissent. Cambridge: Harvard University Press, 2003. 262 p. URL: <https://www.hup.harvard.edu/books/9780674018083> (дата звернення: 14.12.2025).